

บทความที่ : 20
Article :

แนวทางการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ:

ความรู้พื้นฐานเชิงทฤษฎี

The Approaches in Comparative Politics:

Theoretically Fundamental Knowledge

[Received Date: March 8, 2020 / Accepted Date: June 24, 2020]

อาทิตย์ ทองอินทร์*

Arthit Thongin*

* สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช [School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University];E-mail: arthit.tho@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการชิ้นนี้ คือ การนำเสนอความรู้พื้นฐานเชิงทฤษฎีของการเมืองเปรียบเทียบ ในฐานะที่เป็นสาขาย่อยของรัฐศาสตร์ ผู้เขียนใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารต่อเอกสารชิ้นสำคัญทางทฤษฎี อันได้มาซึ่งผลการศึกษาว่า แนวทางการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 แนวทางใหญ่ โดยอาศัยเกณฑ์เรื่องมุมมองเชิงภววิทยาเป็นตัวจำแนก ได้แก่ แนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผล แนวทางศึกษาวัฒนธรรม และแนวทางศึกษาสถาบัน ทั้งนี้ แต่ละแนวทางก็มีจุดแข็งและจุดอ่อนแตกต่างกันไป และในทางปฏิบัติ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองจำต้องยึดกับสภาพการณ์จริงของปรากฏการณ์นั้นๆ และคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเป็นโจทย์หลักในการศึกษาเป็นที่ตั้งมากกว่าการสมมติฐานไปกับแนวทางการศึกษาใด โดยผู้เขียนได้ทดลองนำแนวทางศึกษาสถาบันมาใช้ทำความเข้าใจการเมืองไทยยุคหลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 อย่างไรก็ดี การนำแนวทางการศึกษาแต่ละแบบมาสนทนากันเถียงกัน จะนำไปสู่การสามารถพิจารณาปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง

คำสำคัญ: การเมืองเปรียบเทียบ; แนวทางศึกษา; การศึกษาการเมืองไทย

Abstract

The objective of this article is to present theoretically fundamental knowledge of Comparative Politics as a subfield of Political Science. By reviewing the theoretical important documents, the result is that we can separate the approaches of comparative politics study into 3 main approaches – classified by ontological perspective. There are the rational choice approach, cultural approach and institutional approach. It should be noted that each approach has its own strengths and the weaknesses. For understanding of political phenomena practically, we should tightly hold more onto the reality of the phenomena and the main questions of our study/research than the approaches. Moreover, the author has tried to use the institutional approach to present a perspective understanding of Thai politics after Coup 2014 as a part of this article. Nevertheless, the dialogue between each approach will lead the study/research to reach the capacity of all-around and deep consideration.

Keyword: Comparative Politics; Approach; Thai Politics Study

บทนำ

การเมืองเปรียบเทียบ (Comparative Politics) มีสถานะเป็นทั้งสาขาย่อย (subfield) สาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ และเป็นทั้งวิชา (subject of study) สำคัญสำหรับการทำความเข้าใจการเมือง โดยอาศัยกระบวนการของ “การเปรียบเทียบ” ในการแสวงหาความรู้ ความจริง อันมักเผยกายออกมาในรูปลักษณะของการเปรียบเทียบระบบโครงสร้าง และสถาบันทางการเมืองตั้งแต่สองหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ขึ้นไป หรือเป็นการศึกษาเพียงหน่วยการวิเคราะห์เดียวแต่วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาที่แตกต่างกัน (ชัยวัฒน์ ม่านศรีสุข, 2560: 1-7 – 1-8) กล่าวอย่างกระชับ การเมืองเปรียบเทียบในความเข้าใจทั่วไปจึงให้น้ำหนักไปที่การเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษา (comparative case studies) เป็นสำคัญ (สตีธร ธนานิธิโชติ, 2560: 2-9 – 2-11)

จากนิยามข้างต้นจะพบว่าการเมืองเปรียบเทียบดำรงอยู่ในอย่างน้อย 2 ฐานะความหมาย คือ ฐานะของสาขาย่อย (subfield) และฐานะของวิธีการในการศึกษาการเมือง (methodology) การปฏิบัติต่อการเมืองเปรียบเทียบในฐานะวิธีการศึกษาด้วยการเปรียบเทียบ (comparison) เพียงฐานเดียวนั้นเป็นกับดัก ด้วยจำกัดการมองของผู้ศึกษาให้มีอาจละลายหายไปจากบรรดาระเบียบวิธีวิจัย วิธีการ เครื่องมือและเทคนิคในการที่จะเปรียบเทียบระหว่างกรณีศึกษาได้อย่างแม่นยำ จนอาจบดบังไม่เห็นการเมืองเปรียบเทียบในอีกฐานะความหมายหนึ่ง นั่นคือ ความเป็นสาขาย่อย (subfield)

การเมืองเปรียบเทียบในฐานะสาขาย่อยของรัฐศาสตร์ มีคุณลักษณะสำคัญคือเป็นแหล่งประมวลรวมของบรรดามโนทัศน์ ทฤษฎี และกรอบการวิเคราะห์ ซึ่งจะเอามาใช้ทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมือง โดยพลวัตทางความรู้ของสาขาย่อยนี้จะเคลื่อนตัวไปตามประเด็นอันเป็นคำถามใหญ่ทางการเมืองที่โลกกำลังเผชิญในแต่ละ

ยุคสมัย (address substantial and pressing issues) (Munck and Snyder, 2007: 12) ด้วยเหตุนี้ แก่นแกนสาระของการเมืองเปรียบเทียบในฐานะสาขาย่อย จึงอาจมีได้อยู่ที่กระบวนการหรือวิธีการที่จะเปรียบเทียบระหว่างหน่วยในการวิเคราะห์ต่างๆ หากแต่อยู่ที่การให้ความสำคัญตั้งต้นจากการตระหนักถึงและคลี่คลาย “คำถาม” อันเป็นโจทย์ใหญ่ทางการเมืองซึ่งท้าทายโลกอยู่ในยุคนั้นๆ

ถอยย้อนกลับไปเมื่อ ค.ศ.2007 Munck และ Snyder ได้ทบทวนงานศึกษาจำนวนหนึ่งในกระแสการเมืองเปรียบเทียบเพื่อขมวดให้เห็นว่า ในฐานะส่วนหนึ่งของรัฐศาสตร์ งานศึกษาในสาขาการเมืองเปรียบเทียบได้วิ่งเข้าหาและพยายามทำความเข้าใจโจทย์ใหญ่แห่งยุคสมัยอย่างไบบ้าง ผู้เขียนมองว่า โจทย์สำคัญ 5 ลำดับแรกสุดที่นักวิชาการในสาขาการเมืองเปรียบเทียบให้ความสนใจตามที่ Munck และ Snyder ได้นำเสนอไว้ในงานชิ้นดังกล่าว ก็ยังคงเป็นประเด็นร่วมสมัยอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ (1) สถาบันของรัฐและสถาบันทางประชาธิปไตย (2) บทบาทของรัฐในการพัฒนาและในทางเศรษฐกิจ (3) ตัวแสดงทางสังคม (4) ระบอบทางการเมือง และ (5) ระเบียบทางการเมือง (Munck and Snyder, 2007: 8-10)

อันที่จริงแล้ว ข้อเสนอจากงานของ Munck และ Snyder สอดคล้องกับการนำเสนอเนื้อหาความรู้ในตำราชุดวิชา 82202 การเมืองเปรียบเทียบ ของ มสธ. ซึ่งให้ทิศทางกับหัวข้อว่าด้วยแนวทาง แนวคิด และทฤษฎีการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ ตลอดจนประเด็นอันเป็นโจทย์ใหญ่ทางการเมืองของยุคสมัย ได้แก่ สถาบันนิยม ทฤษฎีทางเลือกที่เป็นเหตุเป็นผล การพัฒนาทางการเมืองและการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย เศรษฐศาสตร์การเมือง ความสัมพันธ์รัฐกับสังคม ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง วัฒนธรรมในการวิเคราะห์ระบบการเมือง ระบบการเมืองและระบอบการเมือง ระบบพรรคการเมืองและระบบเลือกตั้ง และความเคลื่อนไหวทางสังคม (สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2560)

ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น การเมืองเปรียบเทียบในฐานะสาขาย่อยของ รัฐศาสตร์เป็นแหล่งที่รวมมนทัศน์ ทฤษฎี และกรอบวิเคราะห์ในการทำความเข้าใจ และคลี่คลายบรรดาโจทย์ใหญ่ที่กล่าวถึงข้างต้น โดยในบทความชิ้นนี้ ผู้เขียนจะจำแนก โดยใช้เกณฑ์ทางภววิทยา หรือมุมมองในการพิจารณาและนิยามปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย มุมมองระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ แนวทาง ทางเลือกที่สมเหตุสมผล (rational choice approach) มุมมองระดับวัฒนธรรม ได้แก่ แนวทาง วัฒนธรรม (cultural approach) และมุมมองระดับโครงสร้าง ได้แก่ แนวทาง สถาบัน (institutional approach) โดยผู้เขียนจะขอนำเสนอสาระสำคัญ ตลอดจน จุดอ่อนและจุดแข็งของแต่ละแนวทางทีละลำดับ ก่อนจะทำการอภิปรายโดยนำ แนวทางการศึกษาสถาบันมาประยุกต์ทำความเข้าใจการเมืองไทยหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 และสรุปความเป็นลำดับท้ายสุด ดังนี้

แนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผล (rational choice approach)

หน่วยในการวิเคราะห์ของแนวทางนี้คือ ปัจเจกบุคคล (individual) โดยมี สมมติฐานแก่นแกนว่า “พฤติกรรมทางการเมืองเป็นผลของการเลือกอย่างสมเหตุสมผล หรือ ผลรวมของการเลือกอย่างสมเหตุสมผลของปัจเจกบุคคล” ซึ่งปัจเจกบุคคลในที่นี้ ถูกมองว่ามีคุณลักษณะพื้นฐานเหมือนกันหมดทั้งโลกอย่างเป็นสากล (universal man) ในความหมายที่พวกเขา/เธอ ครอบครองคุณลักษณะร่วมกันคือ ต่างมุ่งแสวงประโยชน์ ในเชิงวัตถุให้กับตนเองให้ได้มากที่สุด (material self-interest maximizer)

ความจริงของสมมติฐานข้างต้นนี้ อันที่จริงแล้วผูกอยู่กับสมมติฐานเชิง เงื่อนไขอีก 3 ประการ: (1) ปัจเจกบุคคลเข้าถึงและครอบครองข้อมูลโดยสมบูรณ์เพื่อ การตัดสินใจเลือก (perfect information) (2) บริบทแวดล้อมการตัดสินใจถูกสมมติให้ อยู่ในสภาวะคงที่ (context as given) และ (3) ปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีความสามารถ

ในการใคร่ครวญ รวมทั้งมีเวลาในการหาข้อมูลและครุ่นคิดเกี่ยวกับทางเลือกได้อย่างเต็มที่ (ability & time)

นักคิดในแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผลมักเชื่อกันว่า การเลือกของปัจเจกแต่ละคน เมื่อพิจารณารวมกันในภาพใหญ่ของสังคมแล้ว จะนำมาซึ่งผลดีต่อส่วนรวมเสมอ เช่น Adam Smith ที่มองว่า หากอนุญาตให้แต่ละคนสามารถใช้เสรีภาพในการเลือกได้อย่างเต็มที่ ความมั่งคั่งในภาพรวมก็จะเกิดขึ้นตามมา ประเด็นสนทนาในย่อหน้านี้คือ การชี้ถึงรอยต่อการเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวของปัจเจกบุคคลกับผลที่จะเกิดต่อสาธารณะ กล่าวย่อละเอียดยกก็คือ ปัจเจกบุคคลในฐานะตัวกระทำการทางสังคม/ทางการเมือง ล้วนถูกขับเคลื่อนด้วยแรงจูงใจของการเพิ่มพูนผลประโยชน์ส่วนตัว มิได้มีพฤติกรรมเพื่อสังคมส่วนรวม ในแวดวงทางรัฐศาสตร์แล้ว งานชิ้นที่ขยับไปต่อบทสนทนาตรงนี้อาจมีอิทธิพลสูง คือ An Economic Theory of Political Action in a Democracy ของ Anthony Downs ซึ่งพยายามนำตัวแบบดังที่กล่าวมาข้างต้นมาอธิบายประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพื่อสร้างชุดความเข้าใจต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง อันถูกมองในฐานะพื้นที่ตลาด (marketplace) ของสินค้านโยบาย และมีพรรคการเมืองกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นตัวกระทำการหลักในการซื้อขายสินค้าอย่างสมเหตุสมผล (Downs, 1957: 135-150) ดังผู้เขียนจะอธิบายขยายความตามตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1: แนวคำอธิบายของ Anthony Downs ต่อพฤติกรรมทางเลือกตั้งของพรรคการเมืองกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

พรรคการเมือง (political party)	ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (voter)
ปัจเจกบุคคลมารวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองด้วยผลประโยชน์ส่วนตัวของตนเอง โดยมีเป้าหมายใหญ่สุดคือ การชนะเลือกตั้ง ครองอำนาจรัฐ	ปัจเจกบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวพันกับกิจกรรมการเมืองต่างพยายามแสวงหา/เพิ่มพูนผลประโยชน์ส่วนตัวบนพื้นฐานของการเลือกอย่างสมเหตุสมผล ปัจเจกบุคคลจะเลือกตัวแทนที่ให้ประโยชน์สูงสุดต่อตัวเขาเองเสมอ
พรรคการเมืองพยายามหาเสียง/ ดึงดูดคะแนนเสียงให้มากที่สุด ด้วยการพัฒนาชุดนโยบายขึ้นมาในฐานะสินค้า พรรคการเมืองจึงเปรียบเสมือนนักลงทุนที่ขายสินค้านโยบายอุดมการณ์ถูกปฏิบัติในฐานะที่เป็นภาพลักษณ์อันเรียบง่ายด้วยตัวส่งคมที่ดี เพื่อให้สื่อสารได้ง่าย เข้าใจได้ง่ายกว่าชุดนโยบายที่หลากหลาย เพราะผู้มีสิทธิเลือกตั้งคงไม่ใช้ทรัพยากรเวลาไปกับการศึกษาข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับเนื้อหา นโยบายที่พรรคการเมืองหาเสียง	วิธีการเลือกตั้ง คือ เปรียบเทียบสิ่งที่จะได้จากแต่ละพรรคการเมือง โดยการจะมั่นใจว่า พรรคหนึ่งๆ เวลาอยู่ในอำนาจแล้วทำงานอย่างไร คือ การย้อนกลับไปดูผลงานแล้วคำนวณว่า พรรคนั้นๆ หากได้เข้าสู่อำนาจแล้ว จะเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่

จุดแข็งและข้อสังเกตต่อแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผล คือ การนำเสนอความรู้ได้อย่างเรียบง่าย เป็นแบบแผน กลไก เป็นระบบ และมีภาษาแบบวิทยาศาสตร์ อันดูน่าเชื่อถือ หนักแน่น รวบรวมจะพร้อมต่อการพิสูจน์ทดสอบได้ตลอดเวลา ขณะเดียวกัน ความรู้จากการอาศัยแนวทางนี้ก็มักมีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์ที่สูงกอปรกับสามารถสำแดงอำนาจของการคาดการณ์แนวโน้มได้อย่างน่าฟังอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะแนวทางนี้ได้ลดทอนความซับซ้อนของมนุษย์

และโลกลงไปมหาศาล จึงสามารถสร้างชุดความรู้ที่เรียบง่ายทรงพลังดังข้างต้นได้ ปัญหาใหญ่ของแนวทางนี้ คือ มันมิได้อธิบายโลกทางสังคมดังที่เป็นจริง แต่มันนำเสนอโลกทางสังคมที่ควรจะเป็นภายใต้ข้อสมมติฐานบางประการ กล่าวอย่างถึงที่สุดคือ แนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผลสร้างโลกของตัวเองขึ้นมา มิได้อธิบายโลก

จุดอ่อนของแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผล ผู้เขียนคิดว่า แนวทางการศึกษานี้เผชิญกับข้อจำกัดอย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน ดังนี้

(1) ในทำที่แบบแนวทางวัฒนธรรม มนุษย์มีฐานะเป็นสิ่งมีชีวิตทางสังคม (social being) ซึ่งดำรงอยู่โดยสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นไปได้ที่เราจะตัดสินใจโดยคำนึงถึงตนเองอยู่ฝ่ายเดียว หรือตัดสินใจโดยไม่ได้รับอิทธิพลจากสังคมที่ห้อมล้อม งานของ Mark P. Petracca เรื่อง the Rational Choice Approach to Politics: A Challenge to Democracy Theory ค่อนข้างให้ทรรศนะในมุมนี้ได้อย่างชัดเจน Petracca ตั้งแง่ว่า ในความเป็นจริงแล้ว ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “universal rational man” ดำรงอยู่จริง แต่อาจมีเพียงความสมเหตุสมผล (rational) ที่แอบอิงขึ้นอยู่กับความหมายจากชนบ คุณค่า ปทัสถาน และบริบทของพื้นที่เฉพาะหนึ่งๆ และดังนั้น หน้าตาของความสมเหตุสมผล หรือทางเลือกที่สมเหตุสมผลจึงย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ด้วยตัวของมันเองมีฐานะเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นทางสังคมผ่านประดิษฐกรรมของประวัติศาสตร์ร่วม ชุดความหมายร่วม และชนบร่วมว่าด้วยชีวิตที่ดีและสังคมที่ดี (Petracca, 1991: 289-319)

(2) บริบทห้อมล้อมการตัดสินใจของมนุษย์มีความไม่แน่นอน (context is uncertainty) วิธีการรับมือของมนุษย์ที่สมเหตุสมผลต่อภาวะดังกล่าว คือ การหาข้อมูลให้ได้มากและสมบูรณ์เพียงพอต่อการสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจเลือก กระนั้นปัญหาที่ติดตามมากก็คือ การจะทำดังเช่นที่กล่าวมานี้เรียกว่ารื่องทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ที่สำคัญคือ ทรัพยากรเวลา ในความเป็นจริงแล้ว บังคับบุคคลแต่

ละคนมีความสามารถในการแบกรับต้นทุนตรงนี้ไม่เท่ากัน ขณะเดียวกัน ก็มีทักษะในการจะจัดระเบียบข้อมูลและประมวลออกมาเป็นทางเลือกได้ไม่เท่ากันเช่นกัน ดังนั้น สมมติฐานของแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผลที่ว่า การเลือกของปัจเจกบุคคลจะนำไปสู่ผลดีต่อส่วนรวมก็อาจไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป ในเมื่อมนุษย์มีความสามารถในการเลือกไม่เท่ากัน และกำลังตัดสินใจเลือกในบริบทที่มีความเหลื่อมล้ำเชิงทรัพยากร ข้อมูล และทักษะ

(3) ในทำที่แบบแนวทางสถาบัน ความพึงพอใจของมนุษย์มิได้คงที่ตายตัว และพฤติกรรมทางเลือกของมนุษย์ก็มิได้เป็นไปอย่างอิสระเสียทีเดียว แต่สองส่วนนี้ถูกกำกับโดยกฎกติกา (rules) บางอย่างทีหล่อหลอมกล่อมเกลากฎกรรมของมนุษย์ ผ่านการกำหนดนิยามรูปแบบและลักษณะของชัยชนะ คะแนน รางวัล และบทลงโทษในปฏิสัมพันธ์ของการเลือกระหว่างปัจเจกบุคคลที่สังกัดภายใต้กฎกติกานั้น ด้วยเหตุนี้ ในความเป็นจริงจึงมีอาจมีทางเลือกที่สมเหตุสมผลอันเป็นสากล หากแต่ ทางเลือกที่ดีใดโดย้อมมีความหมายเท่ากับ ทางเลือกที่ดีภายใต้กฎกติกาหนึ่งๆ

ยิ่งไปกว่านั้น ในหลายกรณีที่เป็นจริง กฎกติกามักเป็นเนื้อความกว้างๆ (เช่น หลายมาตราในรัฐธรรมนูญ หรือหลายองค์การคำสอนในคัมภีร์ทางศาสนา) มักคลุมเครือ และมนุษย์อาจเข้าใจไม่ตรงกัน นำไปสู่การตีความคนละแบบ และอาจโน้มนำให้การเลือกของปัจเจกบุคคลบังเกิดผลลัพธ์ในแบบที่มิได้คาดหวังเอาไว้ (unintended consequence) นอกจากนี้ หากเราพิจารณาว่า ตัวกระทำทางการเมือง เช่น พรรคการเมืองต่างก็มีเป้าหมายการแสดงพฤติกรรมคือ การเป็นผู้ชนะในเกม ดังนั้น เราจึงจะเห็นหลายกรณีที่ตัวกระทำทางการเมืองเข้าผูกขาดครอบครอง สถาบัน และบังคับใช้กฎกติกาไปในทางเอื้ออำนวยการแสวงประโยชน์ของตนเอง

ความเข้าใจเรื่องกฎกติกาตั้งที่อภิปรายข้างต้น เปิดที่ทางให้กับแนวการทำ ความเข้าใจจากฐานของสถาบันและวัฒนธรรมดังที่จะกล่าวถึงต่อไป ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์

มิได้ดำรงอยู่อย่างคงที่ หากแต่มีการเรียนรู้หลอมตัวตนอยู่ตลอดเวลา และดังนั้น กฎกติกามโนธรรมในฐานะสิ่งทางวัฒนธรรม (cultural thing) ก็ย่อมเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ การหล่อหลอมกล่อมเกลางานทางสังคมของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษารัฐศาสตร์ แนวนี้จะให้ความสำคัญกับการอบรมกล่อมเกลางานทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีการสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ หรือพัฒนาโมเดลทางด้านการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ อย่างเป็นล่ำเป็นสันตามที่เกิดขึ้น (ดูตัวอย่างการศึกษาแนวโน้มได้ในวัชรภ รัชฎ์รัตนันท์ และนพพล อัครชาติ, 2562)

แนวทางศึกษาวัฒนธรรม (cultural approach)

การทำความเข้าใจกระบวนการทำพื้นฐานของแนวทางนี้อาจอาศัยการพิจารณา งานชิ้นสำคัญของ Clifford Geertz เมื่อ ค.ศ. 1966 (the Impact of the Concept of Culture on the Concept of Man) กล่าวคือ Geertz เสนอว่า มนุษย์มีความสามารถที่จะผลิตสร้างวัฒนธรรม มิใช่ขึ้นอยู่กับความจำเป็นพื้นฐาน (basic needs) ตามการกำหนดทางชีววิทยา (biological setting) ดังที่วิทยาศาสตร์อธิบาย ตัวอย่างสำคัญคือ แม้มนุษย์กระจัดกระจายอยู่ตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่แตกต่างกัน แต่มนุษย์ก็ได้ปรับเปลี่ยนร่างกายของตนเอง ทว่าทำการปรับตัวผ่านการสร้างสรรค์เครื่องมือขึ้นมา ดังนั้นแล้ว มนุษย์กลายเป็นมนุษย์อย่างที่เรเห็นได้ด้วยความสามารถดังกล่าวนี้ ซึ่งครอบคลุมถึงการถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นผ่านการเรียนรู้ปลูกฝัง (Geertz, 1966: 2-8) กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว Geertz กำลังเสนอว่า มนุษย์ผลิตสร้างตัวตนของตนเองขึ้นมา มิใช่ธรรมชาติสร้างสรรค์

ดังนั้น หากเราสนทนากับ Geertz มนุษย์จึงดำรงอยู่ภายในโยงใยของความเชื่อความหมาย (web of meaning) ซึ่งเป็นนิยามความหมายของสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรม (culture) อันเป็นข้อต่อสำคัญระหว่างสภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ กับสิ่ง

ที่มนุษย์กลายเป็นจริงๆ หนึ่ง ผู้เขียนขอประมวลสรุปอย่างกระชับเป็นพื้นฐานในที่นี้ว่า แนวทางการศึกษาวัฒนธรรมมีแนวการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองที่สำคัญอย่างน้อย 3 แง่มุมด้วยกัน ดังนี้

(1) มนุษย์กำเนิดขึ้นมาในบริบทของสังคมที่วัฒนธรรมหล่อเลี้ยงหล่อหลอมอยู่ และมนุษย์เรียนรู้มันตั้งแต่เกิด อันเป็นสิ่งที่ทำให้โลกทางสังคมของมนุษย์ปรากฏและมีความหมายขึ้นมา ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมก็ทำหน้าที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และกำหนดวางชุดคุณค่าปทัสถานร่วมบางประการที่มีอิทธิพลต่อโลกทัศน์และพฤติกรรมของมนุษย์

(2) ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น วัฒนธรรมมิได้เป็นสิ่งที่ตายตัว หากแต่มีความเลื่อนไหล ทั้งนี้ก็เพราะแม้ว่าโยงโยความเชื่อความหมายจะตรึงมนุษย์เอาไว้ แต่มนุษย์ก็ได้ทำตามไปเสียทั้งหมด ในหลายสถานการณ์เราจะพบว่า มนุษย์เลือกที่จะมีท่าทีแบบ “pick & choose” บางคุณค่าและมโนทัศน์เข้ามายังชีวิต ดังนั้นแล้ว มนุษย์แต่ละคนก็จะสำแดงซึ่งแบบฉบับเฉพาะตัวอันไม่เหมือนใครในการรับมือและผสานตัวตนของตนเองเข้ากับวัฒนธรรมและสังคมที่พวกเธอ/เขาใช้ชีวิตอยู่

(3) สำหรับ Geertz การกระทำของมนุษย์มีความหมายขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมันดำรงอยู่/ปรากฏขึ้นในบริบทอันเฉพาะ เราไม่สามารถเข้าใจมนุษย์ได้หากแยกเธอ/เขา ออกจากบริบทสังคมวัฒนธรรมที่สังกัดอยู่ กล่าวได้ว่ามนุษย์กลายเป็นมนุษย์อย่างที่ปรากฏขึ้นมาในบริบทเฉพาะทางวัฒนธรรมซึ่งกระเพื่อมเลื่อนไหลไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

จุดแข็งของแนวทางวัฒนธรรม คือ การไม่เหมารวมมนุษย์ว่าเหมือนกันไปเสียทั้งหมดอย่างเป็นสากลในฐานะปัจเจกบุคคล และมีได้แสดงพฤติกรรมอย่างเป็นกลไกตอบสนองสัญชาตญาณมุ่งแสวงประโยชน์เชิงวัตถุราวกับหุ่นยนต์หรือสัตว์ป่า หากแต่แนวทางวัฒนธรรมช่วยให้เราเข้าใจมนุษย์อย่างสมจริง เห็นความเป็นมนุษย์ใน

กระบวนการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง โลกทางสังคม ตลอดจนโยงใยความเชื่อความหมายที่มนุษย์ให้คุณค่าหรือในทางกลับกันคือถูกพันธนาการเอาไว้

พื้นที่ที่วัตถุทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ เช่น ภาพยนตร์ งานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ เพลง เป็นต้น ที่หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วดูราวกับปลอดจากอำนาจ-ความเป็นการเมือง เมื่อวางความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ในฐานะของ*โยงใยความเชื่อความหมาย*ที่กำกับวิธีมองเห็นโลกของมนุษย์แล้ว ก็กลายเป็นอีกพื้นที่หนึ่งอันน่าวิเคราะห์ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจการต่อสู้ต่อรอง ครอบงำ/ต่อต้าน การยึดกุมวิถีคิด (รวมทั้งความทรงจำ) ในทางการเมืองของมนุษย์

จุดอ่อนของแนวทางวัฒนธรรม คือ สภาวะอันเป็นอัตวิสัย (subjective) ค่อนข้างสูงในกระบวนการศึกษา กล่าวคือ ในขณะที่ฐานที่มั่นของแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผล คือ ญาณวิทยาแบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ฐานที่มั่นหลักของแนวทางวัฒนธรรม กลับเป็นญาณวิทยาแบบศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics) ทำให้แม้จะเป็นประเด็นศึกษาเดียวกันซึ่งศึกษาในแนวทางวัฒนธรรมเช่นกัน แต่ก็อาจถูกอ่านอย่างแตกต่างกันระหว่างผู้ศึกษาแต่ละคน ข้อเสนอหนึ่งของ Geertz ต่อจุดอ่อนนี้คือ การเสนอให้พรรณาเรื่องราวทางสังคมอย่างละเอียดในแนวทางมานุษยวิทยาควบคู่ไปกับการทำการอ่านของผู้ศึกษา เพื่อที่หากมีคนอื่นมาอ่านข้อพรรณาโดยละเอียดชิ้นนั้นแล้ว อาจจะอ่านความหมายทางสังคมวัฒนธรรมออกมาได้อีกแบบ ดังนั้น สำหรับท่าทีแบบนี้ ในขณะที่แนวทางวัฒนธรรมอาจโดนโจมตีด้วยเหตุที่ไม่สามารถสร้างแบบแผนข้อสรุปอันเรียบง่ายและเป็นระบบได้ แต่เป้าหมายหลักของแนวทางนี้เองก็มีได้อยู่ที่ *การอธิบาย* (explanation) หากแต่เป็น*การทำความเข้าใจ* (understanding) ซึ่งหากเมื่อมีชุดความเข้าใจที่ถกเถียงหลากหลายกระจัดกระจาย ก็จะช่วยช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ของมนุษย์ (ซึ่งส่วนมากแล้วมีธรรมชาติที่สลับซับซ้อนมากกว่าจะเรียบง่าย) ได้อย่างรอบด้านลึกซึ้งมากขึ้น

แนวทางศึกษาสถาบัน (Institutional Approach)

แนวทางการศึกษาที่วางอยู่บนฐานการอธิบายเชิงโครงสร้าง (structure) อันหมายถึง แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างคนที่คงที่และมีความเสถียร โดยมีสมมติฐานหลักว่า สังคมสามารถจำแนกแบ่งคนออกเป็นประเภทได้ เช่น ประเภททางกายภาพ บทบาทหน้าที่ สถานะ เป็นต้น คนแต่ละประเภทจะมีแบบแผนความสัมพันธ์ที่แตกต่างกับคนในประเภทเดียวกัน และกับคนต่างประเภท แบบแผนความสัมพันธ์นี้จะนำไปสู่การสร้างสถาบันทางสังคม (social institution) ที่ฝังรากและกำกับความสัมพันธ์ให้เป็นไปตามแบบแผน ซึ่งสถาบันที่วัดความหมายคือ ชุดของกติกา วิถีปฏิบัติ และคุณค่าที่สถาน ที่นอกจากกำกับแบบแผนแล้ว ยังสร้างความคาดหวังร่วมกันมาภายใต้กรอบสถาบันนั้นๆ กล่าวอย่างรวบรัด สถาบันคือตัวเชื่อมระหว่างโครงสร้างกับตัวกระทำการที่เป็นมนุษย์ ในทำที่แบบแนวทางสถาบัน มนุษย์มิได้เลือกตัดสินใจอย่างอิสระ แต่ถูกกำกับด้วยเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่เป็นสถาบัน ดังนั้น การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมือง ก็จำเป็นต้องพิจารณาว่ามนุษย์ถูกห้อมล้อมไว้อย่างไร

แม้ว่าคุณลักษณะสำคัญของสถาบันคือความเสถียร คงทน แต่ก็มีได้หมายความว่าสถาบันจะดำรงอยู่อย่างตั้งมั่นไม่แปรเปลี่ยนไปตามกระแสธารของเวลา แต่อย่างใด งานของ Giovanni Capoccia (2016: 1095-1127) เสนอมุมมองต่อประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ Cappoccia ออกแบบการเดินทางทางความรู้ของเขาโดยวางอยู่บนพื้นยืนทางความคิดของแนวทางสถาบันนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (historical institutionalism) ซึ่งมุ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไปภายในโครงสร้าง/สถาบันจาก 2 ฝั่งของตัวกระทำการ คือ

- ความเปลี่ยนแปลงในฝั่งของ “Rule-Takers” จะเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา อันอาจเป็นผลของการที่กติการ่วมกันซึ่งดำรงอยู่เดิมนั้น ไม่สามารถอธิบายโลกทางสังคมของพวกเขาส่งคมหรือเขาได้ดังเดิม เช่น ทำตามกฎหมายไม่ได้รางวัล ละเมิดกฎไม่ถูกลงโทษ เป็นต้น

- ความเปลี่ยนแปลงในฝั่งของ “Rule-Makers” จะเกิดจากการเล็งเห็นความตึงเครียดภายในสถาบันแล้วอาจชิงลดแรงเสียดทานโดยการปฏิรูประบบเสียเองแทนที่จะรอให้เกิดการลุกฮือปฏิวัติจากอีกฝั่ง

งานของ Cappocia ขึ้นนี้มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง ด้วยเพราะชี้ให้เห็นว่า อันที่จริงแล้ว สถาบันมีธรรมชาติที่จะคงทนมากกว่าเลื่อนไหล ด้วยมีปัจจัยตัวแปรจำนวนมากที่ช่วยตรึงให้มันเปลี่ยนแปลงได้ยาก และมนุษย์มีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ปรับตัวเองให้ดำรงอยู่ในสถาบันนั้นๆ ได้มากกว่าจะลุกขึ้นเปลี่ยนแปลง

จุดแข็งของแนวทางสถาบัน คือ การชี้ชวนให้เข้าใจภาพใหญ่/ภาพกว้างของปรากฏการณ์ที่ศึกษา เช่น การศึกษาเรื่องการเลือกตั้ง หากเป็นแนวทางทางเลือกที่สมเหตุสมผลก็อาจสนใจมุ่งไปที่การตัดสินใจในครั้งนั้นๆ ของปัจเจกบุคคล แต่แนวทางสถาบันมีแนวโน้มท่าทีที่จะชวนให้พิจารณาการเลือกตั้งในฐานะสถาบันมากกว่า งานที่เสนอในแนวทางนี้ได้โดดเด่นเช่น Institutionalism and the Normative Study of Politics: From Rational Choice to Behavioralism ของ Daniel Diermeier (2015) ซึ่งขยับมุมในการศึกษาผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากความสมเหตุสมผลในการตัดสินใจไปที่การสำรวจตรวจสอบกระบวนการของการเลือก อันทำให้เห็นความไม่สมเหตุสมผลวางอยู่เป็นธรรมชาติในการตัดสินใจของมนุษย์ แต่กระนั้น เมื่อการเลือกตั้งมีฐานะเป็นสถาบัน (คือมีคุณลักษณะของความเสถียร คงทน) ก็มีผลอย่างมากในการวางกฎของการตัดสินใจ การเข้ามามีอำนาจ และการใช้อำนาจ เพราะผู้แข่งขันย่อมที่จะไม่คิดถึงการชนะเลือกตั้งเพียงครั้งเดียว แต่คาดหวังการชนะหลายๆ ครั้ง พรรคการเมืองจึงมี

แนวโน้มที่จะเรียนรู้ว่า ความรู้สึกของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายของตน และตนต้องตอบสนองความคาดหวังของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นระยะ การเลือกตั้งในแง่หนึ่งมิได้มีความหมายเพียงกิจกรรมของการตัดสินใจ หรือพื้นที่ตลาดสินค้านโยบาย ดังที่ Dawns เสนอ หากแต่การเลือกตั้งกลายมาเป็น “discipline devise” กำกับการทำงานของทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้นแล้ว แม้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจมิได้ตัดสินใจเลือกอย่างสมเหตุสมผล เช่น คล้อยตามการประเมิณเหตุการณ์ระยะใกล้อย่างโง่เขลา การโฆษณาและบ่อนทำลายภาพลักษณ์ผู้แข่งขัน/พรรคการเมือง แต่ระบบการเลือกตั้งที่คั่งทน เสถียร และบีบบังคับให้ผู้แข่งขันจำต้องตอบสนองผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่ไม่น้อย ก็จัดว่าส่งผลทำให้กิจกรรมทางการเมืองดำเนินไปอย่างมีความสมเหตุสมผลพอสมควร (voters may be irrational, but election is quite rational) (Diermeier, 2015)

จุดอ่อนของแนวทางสถาบัน อาจอยู่ที่จุดแข็ง/จุดเด่นของแนวทางนี้เอง นั่นคือการเน้นภาพใหญ่/ภาพกว้าง กล่าวคือแนวการอธิบายของแนวทางสถาบันมักเสนอทำที่ที่ราวกับว่า มนุษย์ไร้ซึ่งอิสระที่จะต่อกรและแสดงพฤติกรรมทางการเมือง ด้วยเพราะถูกตรึงพันนาการไว้โดยสถาบันต่างๆ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว สถาบันก็มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลง (เพียงแค่อาจกินระยะเวลานาน) จากผลของการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์ และการต่อสู้ต่อรอง ดังนั้นของมนุษย์ภายในสังกัดสถาบันเหล่านั้นขณะเดียวกัน กฎกติกา บรรทัดฐานทางสังคมก็มิได้มีความหมายเท่ากันในสายตามนุษย์แต่ละคน ซึ่งมีแบบฉบับเฉพาะตัวในการให้ความหมายและกำหนดท่าทีต่อสถาบันเหล่านั้น

การประยุกต์แนวทางการศึกษามาทำความเข้าใจการเมืองไทยหลังรัฐประหาร พ.ศ.

2557: มุมมองแนวทางการศึกษาสถาบัน

ในส่วนต่อไปนี้จะเป็นการอภิปรายโดยเลือกนำแนวทางการศึกษาหนึ่งจากที่กล่าวมาทั้งหมดสามแนวทางมาประยุกต์ทำความเข้าใจการเมืองไทยหลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 คือ แนวทางการศึกษาสถาบัน โดยวางไว้ในกรอบการพิจารณาการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง (political transition) เพื่อตอบคำถามว่า “การเมืองไทยปัจจุบันกำลังเดินไปสู่อะไร?” ทั้งนี้ เหตุที่ผู้เขียนเลือกแนวทางการศึกษาสถาบันมาทดลองใช้ทำความเข้าใจ เพราะมองว่าสัมพันธ์อยู่กับพลวัตในภาพใหญ่อันสำคัญต่อทิศทางการเมืองไทยปัจจุบัน โดยมี “รัฐธรรมนูญ” เป็นหน่วยหลักในการวิเคราะห์พิจารณา ภายใต้มุมมองสถาบัน ผู้เขียนมองว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันสะท้อนการฝังรากอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อยู่ใน 2 ส่วนสำคัญเป็นอย่างน้อย ดังนี้

1) **ข้อกำหนดเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ** ทำหน้าที่เป็นเหมือนกฎกติกาบังคับวิธีการออกนโยบายสาธารณะและกฎหมายของรัฐบาลหลังการเลือกตั้งให้อยู่ในโอวาท พร้อมกับหนุนเสริมให้กองทัพมีสถานะเป็น “reserve domain” รักษา คุ่มครองอำนาจนำของตนเองภายหลังการเลือกตั้งเอาไว้ได้อย่างตั้งมั่น ด้วยการบีบให้รัฐบาลหลังการเลือกตั้ง (ซึ่งในอนาคตอาจมาจากฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง) จำต้องคิดคำนวณถึงการประนีประนอมอ่อนน้อมผ่อนตามเพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะถูกยุบพรรคและถูกดำเนินคดี กติกาข้อนี้รับประกันอย่างน้อยว่า นโยบายและตำแหน่งบริหารกิจการด้านกลาโหม และกิจการภายในกองทัพ จะปลอดจากการแทรกแซงได้อย่างมั่นใจ

2) การออกแบบระบบเลือกตั้งใหม่ให้เป็นระบบจัดสรรปันส่วนผสม ซึ่ง

แม้จะมี ส.ส.ในระบบบัญชีรายชื่อ แต่เป็นการเลือกผ่านบัตรเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขต เพียงใบเดียว แล้วจึงนำคะแนนของ ส.ส.แบบแบ่งเขตมาคำนวณหาจำนวน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ทรศนะของ รศ.ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดีเมื่อ พ.ศ.2561 จึงแสดงออกมาว่า “...พรรคที่อยากได้คะแนนมาคำนวณเยอะๆ ก็ต้องไปกว้านซื้อตัวผู้สมัคร ส.ส.เขต เพราะคะแนนจากเขตเป็นปัจจัยที่ตัดสินว่าพรรคนั้นจะได้ที่นั่งทั้งหมดเท่าใด เช่นนี้แล้ว พรรคก็ไม่มีเหตุผลที่จะสร้างนโยบาย เพราะการเลือกตั้งถูกตัดสินที่ตัวบุคคล สภาพการณ์เช่นนี้คาดการณ์ได้ว่า การเมืองบนฐานตัวบุคคลมีแนวโน้มจะกลับมา เจ้าพ่อเจ้าแม่จะกลับมา การซื้อเสียงมีแนวโน้มสูงขึ้น ประชาชนไม่มีตัวเลือกเชิงนโยบาย พรรคการเมืองก็จะยิ่งอ่อนแอ...” (ปกป้อง จันวิทย์, 2560) นอกจากนี้ ประเมินเมื่อหลังเลือกตั้งมาแล้วนี้ได้ว่า กลุ่ม มุ่ง วัง ในแต่ละภูมิภาค จะกุมอำนาจต่อรองกับพรรคตนเองได้อย่างมากด้วยทุนจำนวน ส.ส.ในภูมิภาคตนเอง เอาไว้ และแนวโน้มต่อไปย่อมไม่น่าแปลกใจ หากรัฐบาลจากการเลือกตั้งหลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 จะมีลักษณะเป็นรัฐบาลผสม ไร้เสถียรภาพ และอ่อนแอ เว้นเสียแต่รัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายเดียวกับ คสช. และสามารถรวบรวมเสียงสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภาเอาไว้ได้

เมื่อพิจารณาเช่นนี้แล้ว ผลที่น่าสนใจมีอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) ในตัวแบบสมมติถ้าหากเราอนุมานว่าการเลือกตั้งระดับชาติ พ.ศ.2562 ที่ผ่านมาของคนไทยจะเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล แต่ความสมเหตุสมผลนั้น ก็อยู่ในขอบเขตเงื่อนไขจำกัดที่ไม่มีพลังมากนัก (bounded rationality) ภาวะย้อนแย้งที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอาจชอบพรรคการเมืองแต่เกลียดผู้ลงสมัครชิงตำแหน่ง ส.ส.เขตในนามพรรคนั้นๆ พร้อมกับขัดใจกับรายชื่อแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีของพรรคที่ตนเองนิยม ล้วนบั่นทอนความหมายของคะแนนเสียงประชาชนไปอย่างมาก หรืออาจกล่าวได้ว่า ระบบเลือกตั้ง

แบบใหม่นั้นทำหน้าที่จำกัดเจตนาที่แท้จริงของประชาชนให้ลดทอนความหมายลง
ไป นอกจากนี้ แนวโน้มในอนาคตหากมีการเลือกตั้งระดับชาติครั้งถัดไปแล้ว*ฝ่ายตรง*
*ข้ามทางการเมือง*สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ภาพความเป็นไปได้ที่สูงคือการมีรัฐบาลผสม
ที่มั่ง กลุ่มภายในพรรคศิริน พริ้มกับต้องทำงานภายใต้กำกับของยุทธศาสตร์ชาติ 20
ปี และการกำกับจากวุฒิสภา กติกาเชิงสถาบันและเงื่อนไขแวดล้อมที่กำกับเบื้องหลังเป็น
“decision rules” จำกัดการตัดสินใจเชิงนโยบายและกฎหมายของทั้งฝ่ายบริหารและ
นิติบัญญัติให้ไม่สามารถตอบสนองประชาชนได้อย่างเต็มที่ กระทั่งว่านโยบายที่วางแผน
หาเสียงก็อาจไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงด้วยผลของเงื่อนไขจำกัดดังกล่าว

ประสิทธิภาพ/ ความสำเร็จประสิทธิภาพของฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง
เป็นปัญหาสำคัญของการจะผลักดันให้ประชาธิปไตยตั้งมั่นและมีคุณภาพ สถานการณ์
หลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 ที่ผู้เขียนวิเคราะห์มานี้ จะเปิดเผยให้เห็นให้ฝ่ายอำนาจนิยม
สามารถบั่นทอนความเชื่อมั่นศรัทธาต่อการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งได้อย่างง่ายดาย
และเก็บคะแนนดีกันได้เรื่อยๆ เมื่อใดก็ตามที่*ฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง*ขึ้นกุมอำนาจ
จัดตั้งรัฐบาลได้ในกรอบระยะ 20 ปี ของยุทธศาสตร์ชาติ และในกรอบที่รัฐธรรมนูญ
พ.ศ.2560 ยังคงปฏิบัติการอยู่ อันจะนำไปสู่ภาวะขาดดุลประชาธิปไตย (democratic
deficit) ที่ซึ่งช่องว่างระหว่างความปรารถนาคาดหวังของผู้คนกับผลการดำเนินการที่
เกิดขึ้นจริงของรัฐบาล-รัฐสภา-นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ถ่างออกจากกันมาก
ขึ้นเรื่อยๆ

กล่าวด้วยท่าทีแนวทางการศึกษาสถาบันได้ว่า สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นต่อการ
เมืองไทยหลังรัฐประหาร พ.ศ.2557 เป็นต้นมา คือ กระบวนการทำให้ระบอบอำนาจ
นิยมมีความเป็นสถาบัน (institutionalization of Authoritarianism) กองทัพยกย่ำ
จุดอ้างอิงที่ผูกติดอยู่กับสถาบันเชิงจารีตวัฒนธรรมของไทยในฐานะฐานรองรับ
ความชอบธรรมหลักในการยึดอำนาจและควบคุมประเทศ มาสู่การพยายามทำให้

อำนาจและความชอบธรรมทางการเมืองของตนเองที่เคยวางไว้เสมือนเป็น “ข้อยกเว้น” ในการเมืองไทย กลายเป็นสิทธิอำนาจอย่างเป็นทางการ ที่จะค่อยๆ ก่อตัวสถาปนาเป็นระเบียบการเมืองชุดใหม่ ซึ่งกองทัพกุมอำนาจนำในการจัดวางและควบคุมกระบวนการทางการเมือง

บทสรุป

ตารางที่ 2: สรุปจุดเน้นในการอธิบาย/การทำความเข้าใจของแนวทางการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบทั้ง 3 แนวทาง

แนวทางการศึกษา	จุดเน้นในการอธิบาย/การทำความเข้าใจ
ทางเลือกที่สมเหตุสมผล (Rational Choice Approach)	พฤติกรรมการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล
แนวทางศึกษาวัฒนธรรม (Cultural Approach)	โยงใยความเชื่อความหมายของมนุษย์
แนวทางศึกษาสถาบัน (Institutional Approach)	ระเบียบ กติกา อันเป็นโครงสร้างจำกัด/เอื้ออำนวย การกระทำและการเลือกของมนุษย์

สำหรับผู้เขียน การตัดสินใจของมนุษย์ดำรงอยู่อย่างมีแบบฉบับของตนเอง ซึ่งอาจสมเหตุสมผลหรือไม่ก็ตาม แต่การตัดสินใจนั้นถูกห่อหุ้มโดยบริบททางสถาบัน และวัฒนธรรม ที่ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้ของมนุษย์ต่อโลกในแบบหนึ่งๆ รวมทั้งหลอมการประเมิน คาดการณ์ และกำหนดทางเลือกในการตัดสินใจกระทำต่อสิ่งต่างๆ เสมือนกับบริบททำหน้าที่เป็นตัวกรองการมองเห็นโลกของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ทั้งสามแนวทางการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบที่ผู้เขียนนำเสนอมานั้นก็เป็นไปอย่างผสมผสาน มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองจึงควรพิจารณาโดยไม่ตัดแนวทางใดทิ้งไปอย่างสิ้นเชิง การที่ผู้ศึกษาพาตัวเองไปสวมในกระบวนท่าแนวทางใดเปรียบเสมือนการสวมแว่นตาคอนเลนส์ ซึ่งให้ภาพคมชัดในบางแง่มุมมิติแตกต่างกัน ขณะเดียวกันมันก็พร้อมบดบังทัศนวิสัยในอีกบางแง่มุมมิติ หากผู้ศึกษาไม่ระวังไว้มากเพียงพอ ดังนั้น ในทางปฏิบัติ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองใดใด จึงจำต้องยึดกับสภาพของตัวปรากฏการณ์นั้นๆ และคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเป็นโจทย์หลักในการศึกษาเป็นที่ตั้งมากกว่าการสมมติฐานไปกับแนวทางการศึกษาใด ทั้งนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองจะเกิดประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจมากกว่าหากผู้ศึกษานำแนวทางการศึกษาแต่ละแบบมาผสมผสานหนุนเสริมกัน หรือสนทนากลึงถึงกัน อันจะนำไปสู่การสามารถพิจารณาปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างรอบด้านและลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ ม่านศรีสุข. (2560). หน่วยที่ 1 พัฒนาการและขอบข่ายการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ. ใน สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอกสารการสอนชุดวิชา 82202 การเมืองเปรียบเทียบ. (พิมพ์ครั้งที่ 1).

นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปกป้อง จันวิทย์. (2560). คำต่อคำ 101 One-On-One Ep.08 | “อ่านเลือกตั้ง 2561”

กับ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์. **The101.world.**

<https://www.the101.world/101-one-on-one-ep-08-siripan/>. เข้าถึง

เมื่อ 26 เมษายน 2563.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และนพพล อัครชาติ. (2562). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการ
ตื่นตัวทางการเมืองกับความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
ของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯและ
ปริมณฑล, **วารสารการบริหารปกครอง**, 8 (1): 26 - 39

สตีธร ธนาธิโชติ. (2560). หน่วยที่ 2 วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ. ใน สาขาวิชา
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช. **เอกสารการสอนชุดวิชา
82202 การเมืองเปรียบเทียบ**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2560). **เอกสารการสอนชุดวิชา
82202 การเมืองเปรียบเทียบ** (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Downs, A. (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy.
Journal of Political Economy, Vol.65, No.2 (April): 135-150.

Geertz, C. (1966). the Impact of the Concept of Culture on the Concept of
Man. **Bulletin of the Atomic Scientists**, Vol.22, Issue 4 (April): 2-
8.

Diermeier, D. (2015). Institutionalism and the Normative Study of Politics:
From Rational Choice to Behavioralism. **The Good Society**,
Vol.24, No.1: 15-29.

Munck, G. L. and Snyder, R. (2007). Debating the Direction of Comparative
Politics: An Analysis of Leading Journals. **Comparative Political
Studies**, Vol.40, no.1 (January): 5-31.

Cappocia, G. (2016). When Do Institutions “Bite”? Historical Institutionalism and the Politics of Institutional Change. **Comparative Political Studies**, Vol.49, No.8: 1095-1127.

Petracca, M. P. (1991). the Rational Choice Approach to Politics: A Challenge to Democracy Theory. **The Review of Politics**, Vol.53, No.2 (Spring): 289-319.

Translated Thai References

Junvith, P. (2017). Word by Word 101 One-on-One Ep.08 | “Reading the 2018 Election” with Siripan Noksuan Sawasdee. **The101.world**. <https://www.the101.world/101-one-on-one-ep-08-siripan/>. Access 26 April 2020.

Mansrisuk, C. (2017). Chapter 1 the Development and Scope of Comparative Politics Study. in the School of Political Science, Sukhothai Thammathirat Open University. **Textbook of Comparative Politics (82202)**. (ed.1). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

Rathachatranon, W. and Akahat, N. (2019). Causal Relation Between Political Awareness and Democratic Political Efficacy Sense of Undergraduate Students in the Universities in Bangkok and Metropolitan Area, **Governance Journal**, 8 (1): 26 – 39

Thananithichot, S. (2017). Chapter 2 the Comparative Methodology. in the School of Political Sciecncce, Sukhothai Thammathirat Open University. **Textbook of Comparative Politics (82202)**. (ed.1). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

the School of Political Sciecncce, Sukhothai Thammathirat Open University. **Textbook of Comparative Politics (82202)**. (ed.1). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.